

„ЗАСТАВА“ излази два пута у недељу, четвргом и недељом.

Цена је на годину 10. фор на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Одласи се рачунају по колицини врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7, за сваки даљи пут 5 н. Осим тога за жит увек по 30 н. Дописи се шаљу у редништву а предлата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 80.

У Новоме Саду, у четвртак 24. августа 1867.

Год. II.

ДРУГА СКУПШТИНА

Уједињене целокупне омладине српске, саазане у Београду на Приображење, шестог августа, хиљаду осам стотина шест седме године, према досадашњем искуству замењује и допуњава.

ОДЛУКЕ

Прве омладинске скупштине овима:

Чл. I. Родољуби из свих српских земаља и крајева, и од свуда где их има, саједињени за просвету и напредак народа представљају целокупну омладину српску или Младо Србство.

Чл. II. Браћа Хрвати као и Срби могу учествовати у српској омладини.

Чл. III. И женскиње, по могућности природноме положају своме, треба да помажу постижењу задатка омладине српске.

Чл. IV. Младо Србство сматра себе као члана омладине свију Словена, а нарочито као члана јужних Словена.

Чл. V. Целокупна омладина тежи, да на основу истине, а са помоћу науке утврди и унапреди народност српску.

Чл. VI. Сваки Србин има право и дужност да тежи узору човечанског усавршавања у своме роду, узору народнога напредка. И који год Србин хоће да употреби то право и да испуни ту дужност, томе је отворен братски савез целокупне омладине српске.

Чл. VII. Почитујући самосталност ума свакоме члану своме, савез целокупне омладине српске иде једино на ово: да се из ума и свести развије савез духова, да се узajним обавештавањем утврди слога између српских радника на пољу слободног развитка и напредка, да се општом сарадњом припогне распознавању истине од заблуде, да се на основу међусобног познавања личности сагласе личне мисли и уједине лична усавршавања за општи народни напредак.

Чл. VIII. Целокупна омладина ради да оствари своју цел:

1. скупштином,
2. штампом,
3. јавним удруживањем и поучавањем.

Чл. IX. Скупштина целокупне омладине српске састаје се редовно сваке године у ком познатијем српском месту. У случају изванредне потребе може се она и ванредно сазвати.

Чл. X. Скупштина целокупне омладине српске чисто је књижевна и научна. На њој се већа: о условима људског развитка и узвишености, о основима народне снаге и величине, о предању и о живом духу Срба, о народним наравима и установама, о друштвеним врлинама и о свима јемствима за просвету и слободу народа.

Чл. XI. Скупштина изазива веће слободом речи.

Сваки члан скупштине има једнако право да беседи и предлаже на скупштини за страни народни напредак.

Чл. XII. Између појединих беседника и скупштине не може бити никакве узajмне одговорности.

Достојанство је скупштине као целине у овоме: да призна и поштује свакије право на слободну казивање мисли. А изјављене мисли или изговорене речи припадају личности онога, који их је изрекао.

Чл. XIII. Слободом речи, једнаком за свакога, отвара се у скупштини широко поље сударања противних мњења, али скупштина не даје приближити ничијим страстима и предрасудама. Она тежи, да усвојој целини буде и остане неприступна личној злоби, местним и пределим искључивостима, партијским претераностима, фанатичким заблудама и свакојаким софизмама.

Чл. XIV. Скупштина целокупне омладине српске непресуђује књижевна и научна питања: она само изазива саопштавање разних мњења и искуства, па ова предаје јавности и остварује свакоме да их проматра и упоређује, ради самосталног убеђења о истини, која јесте и остаје цел науке.

Чл. XV. У својој радњи скупштина се дели на толико одсека, колико је у њој разних струка науке заступљено.

Одсеци скупштине држе своје седнице према потреби, сами или више њих заједно, а сви скупа састају се у опште седнице скупштине.

Чл. XVI. Сваки члан има право, да ступи

у онај одсек, у коме мисли, да ће моћи што допринети заједничком раду.

Чл. XVII. У седницама одсека претресају се питања о народној просвети, о напредку наука са погледом на стање и потребе Срба; проматрају се и оцењују књижевни и научни сатави, који би се скупштини ради тога послали, спремају се предлози, за које се скупштина у начелу сагласила, већа се о савременим искуствима и о правцу науке, приуговљава се извештај за скупштину о целој радњи одсека.

Скупштина већ на првоме састанку свом одређује дане и часове и означаје ред, по коме ће саслушати извештаје од стручних одсека и претресати њихове предлоге.

Чл. XVIII. Члан скупштине може бити сваки Србин, који је навршио осамнаесту годину и који пристаје, да прилаже у благајницу целокупне омладине српске по десет гроша или једну форинту сваке године.

Чл. XIX. Сваки члан има право да учествује у скупштинском већању, да саопштава своје књижевне и научне производе, да доноси предлоге за што бољу и савршену јединицу српске омладине, да даје гласа кад се бирају званичници и одбори скупштински, кад се саветује и решава у питањима, што се тичу скупштине и у опште радње целокупне омладине српске.

Чл. XX. Сваки члан скупштине дужан је израђивати све послове, којих се прими, и одговоран је за њих скупштини.

Чл. XXI. Што који члан има да саопшти у скупштини, то може он саопштити или усмено или писмено, али ваља онако, како се то што саопштава може изнети на скупштинско већање.

Што је једном напечатано и јавности предано, то се не може читати на скупштини целокупне омладине српске.

Чл. XXII. Од беседника у скупштини очекује се, да буду што краћи и јаснији.

Чл. XXIII. Целокупна омладина српска исповеда своја начела свету на видуку.

Штампа, као средство за јавну радњу целокупне омладине српске, доноси на јавност и скупштинске записнике, било целе или у засебним деловима.

Што се скупштини једном саопшти, то беседник или саопштак не може јавности предати пре, него што се печатају скупштински записници.

Ко би у томе изузетка желео, дужан је изискати одобрење од скупштине.

Чл. XXIV. Саједињена у цели науке српска омладина покреће штампом питања о општој ствари и припомаже, да се народна свест наплати научним истинама, које једине могу је учинити живим извором напредка.

Чл. XXV. У име целокупне српске омладине може се предати јавности само оно, што скупштина за јавност одредила буде.

Чл. XXVI. Скупштина целокупне омладине води особиту бригу о оснивању патријотских задруга у разним местима српским, и о сагласном правцу и узajимном подпомагању свих омладинских задруга у општој цели.

Чл. XXVII. Скупштина целокупне омладине бира из средине своје годишњи одбор, који ће је заступати кад она на делу није. Тај одбор служиће и као средсва за све патријотске задруге, које би хтеле да се узajмно подпомажу у радњи за напредак народа.

Чл. XXVIII. Чланове годишњег одбора бира скупштина на годину дана.

Чл. XXIX. Годишњи одбор сам собом одређује састав свој.

Чл. XXX. Годишњи одбор сазива редовне и ванредне скупштине целокупне омладине; он чува благајницу, књиге, рукописе и свуколику имовину њену; води рачуне, прима приходе и измирује трошкове; он посредује свеу међу појединим члановима или задругама омладинским; извршује закључења скупштине и ради све послове, што му скупштина зада.

Чл. XXXI. Годишњи одбор одговоран је пред скупштином за све, што му она на чување или на извршење повери.

Он је дужан давати скупштини целокупне омладине рачуне и изјасњења о свему што ради по закључењу скупштине и у име целокупне омладине.

Чл. XXXII. Све омладинске задруге које припадају целокупној омладини српској, као

и сви чланови те омладине, дужни су да подпомажу годишњи одбор њен, кад овај извршује закључења омладинске скупштине.

Чл. XXXIII. Неспоразумења и сукоби између појединих задруга, које улазе у састав целокупне омладине расправљају се на скупштини ове омладине.

Чл. XXXIV. Закључења целокупне омладине српске само скупштина те омладине доноси и може. Скупштинска закључења само се скупштином тумачити, превачити, допуњавати, замењивати или сасвим укидати могу.

Тако закључено и проглашено на другој скупштини уједињене омладине српске у Београду, дана осмог августа, хиљаду осам стотина шест седме године.

Председник скупштине:
Јереј Грујић.

Секретари скупштински:
Одборници скупшт:
Алмшије Васиљевић, А. Халић,
Милац Кујунџић, Стеван Малешевић,
Милвој Топонарски, Стојан Бошковић,
Тоша Недељковић, Глиша Гершић,
Владан Борђевић.

Нови Сад, 23. августа.

Стиже нам из Задра допис, којим се сасвим обара глас о завери на Цетињу. По том допису, секретар кнеза Николе, г. Сундечић, ватаквни се у Задру, кад су страни листови пустили глас о реченој завери, честитао је телеграфски кнезу, што је сретно сачуван од завере која се противу његовог живота била спремила; што је кнез на то одговорио, потврђује да у Црној Гори нема ни трага од такве завере. Наши читаоци наћиће ниже, у овом листу, допис из Задра и у њему од речи до речи одговор кнеза Николе.

Са самог Цетиња јавља нам се, да почиње слабити колера, која већ од три месеца по Црној Гори мори, и тако да се може надати, да ће је скоро сасвим нестати. Досад је од исте болести умрло преко 2000 лица.

„Москва“ дознаје, да је београдско министарство збиља хтело спречити прелаз оружаних чета из Србије у Бугарску, али му то није са руком испало. Чете те, састављене поглавито од Бугара, који су 1848. и 1864. г. дошле у Србију, стекле су се у Зајечар и у Клежвац, и 20. јула прешле су у Бугарску, прве бројаху по 50 момака, а потоње и више: 100, па и 1000 и 2000. У последњим четама било је уз Бугаре и Срба. У исто време „Ендепананс белж“ доноси из Цариграда следеће вести: „Из Бугарске стигу зме (по Турке) новости. Устанак расти, и опасност је, да ће се сва земља дићи. Чете српске прешле су границу, оне су узеле пут Балкану и теже, по свој прилици, да буду средсредом револуције...“

По вестима из Београда, она два путника за које смо јавили, да су убијени на аустријском пароброду „Германија“ (в. 77. и 78. бр. „Заставе“ за о. г.) пишу оба Бугари, него је један Србин, по имену Цветко Павловић из Београда, а други, Бугарин Јованче Војновић, из Ибраила. Цветко је путовао са србенима, а Јованче са румунским пасошем. Мидат паша, који заповеда над турском војском у Бугарској, дозвољава је раније за те путнике, и чим је лађа на којој су били, стигла у Русчук, он је захтевао од капетана лађе, да му их изда као „бунтовнике.“ Капетан није хтео испунити захтевање Мидат паше; али овај позове аустријског консула и крене 400 низама, те обокли лађу. Тада консул заповеди да се на његово одговорност Цветко и Јованче Турцима издаду. На то се отвори борба између двају путника и низама, као што смо већ јавили, борба у којој погинуше оба брата Славенина. Варварска свирепост непријатеља ишла је још и даље; тела погубљених изнесе на су на обалу, и ту су мртва властављена.

Београдска и румунска влада дужне су, да траже одговора у Цариграду и у Бечу: зашто су, на тако грозан начин и противно међународним уговорима, повређена права двају кнежевина, са чијим су пасошима Цветко и Јованче на „Германија“ путовали. Чекаћемо да по делу судимо енергију тих влада у вршењу дужности за коју су одговорне. — У Бечу се говори, да је Русија науина ваједно са Србијом искати изјасњења у Царигра-

ду и у Бечу о крвном догађају на „Германији.“

Третански лист пише, да порта наново прети, да ће одазвати свог посланика из Атине; она хоће, вели се, да се по што по то са Грчком зарати. Тој вести тим мање може се веровати, што досадашњи дипломатски одношаји између Грчке и Турске нису званично промењени.

У Цариграду, као што отуд пишу, врло су незадовољни са Омером пашом, који небеше у стању „за неколико дана“ умирити Кандију, као што се султанова влада надала, кад га је тамо слала. Почем Омер није успео на бојном пољу, порта се нема надати, да ће се питање Кандије на дипломатском пољу решити по жељи њеној. И у Цариграду већ се говори, да ће Француска, Русија, Италија и Прусија сложво захтевати, да се Кандија остави краљу Борђу.

Патриотски одбор, који је састављен у Епиру и у Тесалији ради подпомагања Кандије, повудно је велики кнегићи Олги, заручници грчког краља, почастно председништво; по уверавању атинских листова будућа краљица грчка примила је то председништво.

Цар Наполеон III. употребио је прву прилику, која му се дала по повратку из Салцбурга, да потврди своју мирољубивост, и побије противна тумачења његовог састанка са царем од Аустрије. У Лици светковала се двестогодишњица присаједињења те вароши Француској; на ту светковину ишао је и цар, и на путу поздравил га у Арасу управ вароши адресом лојалности. Одговарајући на ту адресу, цар је, међу осталим речима: „имате право што имате поуздања у будућност, само слабе владе траже, да спољашњим заплетима одбију пажњу од унутрашњих забуна. Али кад се црпи своја снага у самоме народу, онда се нема ништа друго чинити, него извршити своју дужност, задовољавати сталне интересе земље, и држећи развијту народну заставу, недати се запетсти несавременим подстрекима, ма како патриотска она била.“ У Лици казао је цар, да је први услов за благостање Француске: „имати свести о својој сопственој снази, и немалаксати од уображеног страха, него рачунати на мудрост и на родољубље владе.“

Јавили смо у прошлом броју, како се чује, да је цар од Аустрије изјавио у Салцбургу жељу, да се са краљем од Италије види у Паризу. „Италија“, орган министарства у Флоренцији, пише да није истина што се чује о реченој жељи царевеј. „Досад, вели исти лист, влади италијанској није саопштено ништа чиме би се потврдило, да је цар аустријски изјавио жељу, да се састане у Паризу са краљем од Италије, и ништа не даје основа мислити, да краљ има намеру путовати изван краљевине.“

„Ендеп. белж.“ доноси један телеграм из Берлина од 17. (27.) августа, који гласи: „пруској влади дата су најпомиривија уверавања што се тиче разговора у Салцбургу, намећу цара од Француске и цара од Аустрије. Француска ће се нарочито трудити, да убеди Прусију, да нема непријатељских намера спрм ње.“

Одбор међународног сабора за мир, у Женеву, поставља у главном ова питања за исти сабор:

1. Слаже ли се обстанак мира са великим војеним монархијама, које о трошку слободе издржавају огромне војске, и теже да потру мале државе? Или, није ли главни услов за сталан мир међу народима ово: да сваки народ буде независан, и да се на међународном пољу утврди савез слободних држава?

2. Како да се спрени и усвори тај савез слободних народа? Да се остваре слободњачка начела од 1789., да се позове на све моралне енергије, да се буди свест, да се шири просвета, да се политика доведе у сагласност са моралом!

3. Како би се најбоље учинила сталном радња и ојачао утицај међународног сабора за мир? Удружењем пријатеља слободе.

Нови Сад, 22. авг. У прошлу недељу држана је у овдашњем грађанском стрелишту част у славу новог бирања общинара варошких. Част је испала сјајно, и вој је било осим мајстрата овдашњег и других, овдашњих и страних гостију.

Један дан пре тога била је скупштина истог општинарства, на коју је, пошто су општинари заклетву положили, др. Ст. Павловић интерпеловао мајстрат због неоснованих опадања у „Локал-блату“ једног овдашњег становника, и одлучено је, да се исти општач тузи у Пешти по штампарском закону.

ДОСИТИЈЕВА СВЕТКОВИНА

у Чакову о вел. Госпојини 1867.

Баш година дана после прве скупштине уједињене омладине српске, а само неколико дана после друге, ево се слави спомен великоме духу, који започео да ради на преображењу српског народа, који посеја семе, одакле ће да изникне — уједињена омладина српска.

На велику Госпојину 1866. године ударио се темељ јединству српског народа, а на велику Госпојину 1867. године слави се човек, који је својом радњом припремао то јединство; лане се искучи са свију крајева раскомаданог Српства млађана снага, да се у братскоме договору посаветује о свему, што је нужно за један народ да напредује и да се усавршава, а ове године искучи се такође силан свет, да слави човека, који беше самоук, који радом својим учини епоху у народном и књижевном развоју, чиме је положен темељ данашњој радњи уједињене омладине српске.

За подизање споменика такоме духу можда нема згоднијег времена, него ово што је, у коме најјасније изилази на видик сва величина тога духа; у коме се види победа идеје великога Доситија, која је оличена у уједињеној омладини, или боље у Младоме Српству.

А да је то тако, показује онај силан свет, што се скупило на светковину, показују они поздравни, што из даљине долетеше.

Кад је близу краја била служба божија, о причасну, виђе на амвон архимандрит Тоша Живковић да беседи. А о чему?

Да скупљеном свету каже, шта је то црква, јер је тај дан славила чаковачка црква велику Госпојину као своју хранитељку. А је ли могао беседник да не говори том приликом о оном човеку, који удари у прошлome веку већ нов правца у црвеној просвети, који беше прави свештеник народа, и без камлавке и појаса, је ли могао да не спомене оном човеку, који учаше народ најчистијем моралу, је ли могао, да не говори о Доситију? Зацело неје могао да не говори. Аречи његове имадоше у толико вишег значаја, што долазише из уста човека, који је у оном реду данас, што је највише био противник новоме правцу Доситијевог. Или зар неје то јасно обележена победа Доситијевог духа, кад га данас са амвона слави калуђер, а овамо снајљиваху баш свештеници књиге народног учитеља и правог просветитеља, да тиме угуше науку српског реформатора.

Кад је свршио свој говор г. архимандрит, неје се народ могао да уздржи, да му ма и у цркви не повиче једно тихо „живио!“

ПОДЛИСТАК „ЗАСТАВИ.“

Недељна писма из Киевине.

III.

(Дистриктска конференција. — Лепо али ретко. — Боже сачувај! — Сунце и праг. — Комплет за натароша. — Si tacuisse philosophus mansisset. — Спасио је своје душе. — Господар М... — „Нешто“ од Цицерона без Катилине. — Млади свештеник у атили. — Један демагог. — Два свештеника. — Повређена сукета. — Полетарче. — Крај конференције и избор посланика у Башахиду. — Attendite!)

23. Јула.

Дистриктска конференција!

Ала је то лепа реч!

Па зато, што је тако лепа, можда је ретко, врло ретко слушамо; а то из оног узрока, што нам се и лепо може досадити, ако га непрестано имамо, као што нам је и гост милији, ако је — ређи.

Па све да није тако реч лепа, опет нам не треба често.

Та кад нам треба конференција?

Мислите ли онда, кад треба да пробудимо кога од наших посланика на уг. сабору, да тако дуго не спава; или другог да „похвалимо“ што је сиромаша већ промукао од силног — ћутања; или онда кад треба вазати тићу: Евала! па да тић наслона добије; или онда, кад ваља јурнути коју ватрену лубарду уз уво какве експеленције, да јој звиждне песму о нашем, дистриктском српском животу; мислите ли, да нам треба конференције онда, кад се истакне такво питање, што за сећа у српско народни живот, у његову политичку економију, па можда и у дистриктски — цеп; — боже сачувај!

Код нас је увек конференција, кад ју сазове — кр. комисар.

Али ја сам кадга погрешно; да, беше једанпут једна конференција, што ју је сазвао један одбор. Но, да неби таког врелог питања, као што је било питање обетанка дистриктског, да није многима догорело већ до новата, или боље да им није ширисала дебе-

И сад зазвоне звона, а народ се крену из цркве са барјацима уз пуцљаву прапчица. Певачка дружина срп. народног позоришта, која је за време службе певала, запева сада тропар. А каква је то тропар? Је ли госпојински или каква светитељски?

Светитељски је, и ено започињу по други пут: „Блажен јеси Доситије... блажена земља, која твој пепео покрива... мудра српска главо...!“

У први мах помислимо, да неје то каква crimen laesae majestatis (грех против повређеног величества), да се човеку, који неје посвећен, пева тропар, па на чисто српскоме језику?

Блажена сени Доситијева! Хтела си да се посветиш, али ти не беше леп пут, који би водио ондашњем посвећењу, — и ти се оканеш тога. Ево те је сада посветио народ и без канона, а лева ти у славу тропар!..

И стаде литија пред смерном кућом, у којој се тај народни светац родио.*)

А кад улукше гласи, што неваху тропар Доситију, онда се пошкропи школска застава, што носи име: Доситије! Затим се пошкропи и плоча, која беше покривена белом завесом, и на којој је уревано име и презиме, као и година рођења славнога Доситија.

Свечано откривање плоче било би тиме свршено, али така светковина иште да се каже и код плоче која реч у славу онога, чија је плоча.

Ред говорника одиоче прота Табаковић. Слушали смо му нагомилане речи, гледали смо му говорничко кретање тела, а знојили смо се јако, јер беше подне, а сунце сијаше жарко.

За Табаковићем узе реч наш брат Милан Кујунџић, професор из Београда и изасланик ученог друштва. У језгровитим речима, кратким ставовима, разговетним појмовима обележио нам је делање и рад Доситијева. О свакој грани радње Доситијевог знао је Кујунџић тако вешто да нам каже главно, да немо ни помислити да је подне, да немо ни осетити, да сунце сија жарко.

За Кујунџићем говорио је пред плочом и Мита Р. Стојковић једну беседу у славу Доситију.

Певачка дружина српског нар. позоришта одпева песму Доситију, и уз певање врати се литија опет натраг у цркву.

Ово је главна светковина при откривању плоче Доситијевог.

Сад да пређемо на један низ других свечаности, које беху спремљене да славу Доситијевог увеличају.

На првом је месту банкет у част гостима на светковини, што га привредиле Чаковци.

Под шатром беше постављен господски сто

*) Кућа та неје она стара, него обновљена, готово сасвим на ново зидана, само је од старе куће онолико остало зида у соби, где се родио Доситије, колико је кревет захватао. Вредно је знати, да је народ кући својој носио шиндле од крова, кад се стара кућа рушила, да има спомена на кућу у којој се родио народни светац! —

ла чорба из решења о опстанку дистрикта — можда се неби нашао ни један одбор — али зацело неби било конференције!

Еле и остата конференције дистриктске! — Сви се звани у округ посадише. А извана и они беху — у сазваној конференцији, јер је јавна била!

Јавна? А од кад то? Та ове рече не познаје наш дистрикт, ни његове представничке, ни општинске представничке седнице, ни црквене „скупштине!“

А шта значи та реч? у оваким приликама, као што су ове, што сам их сада спомену?

— Чуј народе, мало и велико! Данас ће да се разговара о твојем благостању, о ономе што се твога душевног или материјалног живота тиче; доћи, да чујеш, како се саветују о томе они, које си ти тога ради изабрао; доћи да чујеш твоје представнике — па да видиш, да ли су твоји!

И народ поврви у представничку седницу, и чује свакога где говори оно, што би пред лицем читавог народа казао, народ контролује оне, који га заступају, представљају; народ пише својеручно сведочење о способности поштења и ваљаности појединих представника.

Па неје ли то лепо?

Али тога не беше у нашем дистрикту! Те више је пута „нужно“, да се како што каже, што не треба свако да зна, или да се што каже против уверења, или да се каква слабост поглади, или да се — каква душа прода; е, ту већ онда не може бити јавне седнице; то се само „тајно“ може радити, јер такви делима не треба сунчане светлости, кад је њима доста и „демонски мрак.“

Је ли чудо онда, што се код нас у многоме, и много пута кривим путем пође, иде, и ради, кад нашим представницима не сија сунце, него кад тумарају по мраку?! — Да му немо видети на лицу човечије бра-

за неких 300 особа, а на више места беху лепе торте са шећерним крунама, а испод ових беху српски грбови сви од самог шећера.

За време обеда свираше свирка и пуцаше прапчице, док не дође ред на здравице, које отвори архимандрит Михајловић у славу Доситија. И сад се наниже ред говорника у славу Доситију, у славу српском народу, сад гостима, сад свима Славенима, сад уједињеној омладини, сад Милетићу, а јасни усклици: живео! слава Доситију! живели гости! орише се дуго и ердачно. На обеда беху и два брата Руса, који долазише са омладинске скупштине, те тако чуше браћа Чаковци и руска поздравна и лених речи за јединење свију Славена под заставом слободе!

Лепо и разговетно рече нам Нина Михајловић (занајци чаковачки) како је та кућа, на којој је плоча Доситијева, сада истина у српским рукама, али да је можно, да та кућа дође и у оне руке, које неби трпиле плочу. Тиме је опстанак плоче у опасности, али Чаковци су гледали да уклоне ту опасност тиме, што су наумили да купе ту кућу за своју женску школу. Фонд су ради да оснују тога ради и први је прилог чист приход од слика Доситијевих, што су их они дали литографисати. „Живели Чаковци!“ беше усклик гостију на таку реч.

А да се и на другој којој страни остави спомена на откривање плоче народног учитеља Доситија Обрадовића, устане архимандрит Тоша Живковић и предложи оснивање женске радничке школе у Фабрици, те положи први прилог у ту сврху 200 ф.р., а вр. а уједно позове тутора фабричког да и даље купи.

А да неби честитим Чаковцима криво било, што ће њихови гости и на другу стару прилагати, то даје 100 ф.р. и на подизање женске школе у Чакову.

Патриотске здравице, живи разговори великом о свештенству, које беше у лепом броју заступљено, беху завршетак сјајнога банкета.

У вече беше живо по улицама, а транспареманат пред плочом Доситијевог беше осветљен. Уз пратњу српских напева дође силан свет са неколико бунтића пред плочу, где отпева певачка дружина позоришна и опет песму Доситију, одкуда се свет крене у арену, где ће се давати беседа без улазница.

Арена беше дупком пуна.

Патриотске и јуначке песме, што их је отпевала певачка дружина позоришна, — читање једног дела из једног наравопоучења Доситијевог, лепо декламовања малих чаковачких девојчица, говор Тоше Недељковића о омладини и њезиноме задатку и говор Гиге Гершића о Доситију и јединству народа беху садржина беседе.

Затим се крену свет у дворану на игру. Ја несам отишао тамо, али кажу ми пријатељи, да је дворана страшно мала била за тако грдан свет, и да су се играле већином стране игре, од српских беше само коло и параћинка.

Ето првог дана светковине Доситијевог.

И сутра дан беше још много гостију у Ча-

де, бога ми по понашању би рекли, да је каква — но, како се зове — да је — да је и он од оних компетента, који своју „компетенцију“ на „милост“ оснивају. (Све радиће „ad captandam benevolentiam.“) Виђали смо га више пута у „комисионе ет шпедиционгешесту“, а сад чујемо да и г. М. хоће да постане натарош М. . . .

Е ако је тако, онда није ни чудо, што је тако „лепо“ у „умиљато“ знао узети себиту слободу; да предложи, како да се изашље једна депутација, која ће „високородно“ госп. кр. поверника замолити, да у седницу дође; и што је тако „умиљато слободан“ био и да предложи одма и лица за ту депутацију; и пр. господина овог и оног!

И бист тако.

А неки се смерно запитаху, нашто и позивати комисара у седницу, кад ју је он сам сазвао, кад је сам одредио, и дан и место и сат? — Но такви смерни питачи, ти спадају на други лист, па можда и немају толико „умиљате“ слободе за радњу ad captandam benevolentiam!

Овај смешан почетак почетак пробудио ме је из мојих студија што сам их почео чинити на лицама по гдехих „конференцијама;“ и с тешком мучком сам могао на ново да започнем моје студије!

У ерцу ми је тајна жеља, да се до високог, можда највишег званија у дистрикту довије; уз ту жељу чује се и борба, да ли ће што да гукне на конференцији, или ће да ћути; па да по латинској пословици остане — паметан!

То је што се видело на лицу г. * *: то је што му је главу оборило!

Али на скоро се сврши борба, на небу се његовом изведри, — он је ћутао, и остао — паметан! —

А г. * *? Кад је свршио, овај сам тихи од-

кову, и Чаковци приредиле и за то вече једну забаву под шатром. Половица шатре беше спремљена за вечеру, а друга за играње.

Веселе и добро расположење трајаше до беле зоре. Здравница и патриотских говора беше и сад; а честити Чаковци желеше их што чешиће.

Ето то је у краткоме нацрту светковина при откривању плоче славнога Доситија Обрадовића.

Сад још коју при свршетку.

Наша браћа Чаковци показаше овом приликом колико поштују човека, који се у њиховоме месту родио, и који је живео за народ; у поштовању томе ваља да им лежи њихова тежња; па кад сами за се веле, да се на „мртвој стражи“ Српства, у колико је тежи њихов положај, а у колико више треба да нађу лека за одржање свога положаја у свести, да се међу њима родио Доситије!

Ја мислим, да нема никога, који ће порећи важност и најмањем састанку у општој ствари, а камо ли оваким великим, за које су скопчана имена великих мужева. Лично упознаваће браће са разних крајева, договори и разговори о животу своме, жадаће на неправду, усклици за слободу, све то чини, да такви велики састанци постају омладинске скупштине у маломе, прави народни сабори. Па ако је тако, хоћемо од сад да очекујемо, да се на више места граде такви састанци, хоћемо да позовемо Вршчане, ту другу тачку „мртве страже“, да подпомогну оног брата Вршчана, који нам рече на Доситијевој светковини, да ће да предлаже у Вршцу подизање плоче Ј. Стерји Поповићу, а тиме уједно и опет један састанак.

А зар нема још много српских крајева, који знају за каква јунака српског, било на перу, било на мачу, који се тамо родиле, живиле и умреше, па да им граде сиротинска спомена на плочи, а грдна душевна спомена, у братском разговору? Зар нема таквих српских места сијасет, да у сећању на старе родољубе граде скупштине данашњих родољуба, те да данашње младо Српство постане старије?..

Миленко Ср...дић.

ДОПИСИ.

Б. У Паланки, 16. авг. Јуче дадоше кнезови из све три Паланке (Стара, Немечка и Нова Паланка) добовати да се имаду бирачи скупити и у Бач 16. авг. ићи, да се избере други посланик на место Светозара Милутиновића; почем је овај вишим чиновником мађарског министарства постао; пошто су се на уречени дан и сат, т. ј. данас у 10 сати у јутру бирачи на одређено место скупити, отвори изаслати комесар, г. Захар Вујевић, адвокат из Сомбора, скупштину, и представи два кандидата, Саву Вуковића бив. мађарског министра правде, и Светозара Милутиновића. Чим је комесар та имена изустно, уједанпут мађарска странка у глас повиче: *eljen Vuković Sebő*, србека странка која се само од старо-паланачки Срба састојала, није

јек чуо: *Dixi et salvavi animam meam!* (т. ј. рекао сам и спасао сам душу моју).

И збиља је говорио, и неје се повредио, а вредно је знати, да неје никога увредио, ма да неје ништа привредио, само кад је спасао своју душу; та он је био на видiku.

А глас господара М... како ти брате пази на сваку реч, што зборе господа; неје он дошао у конференцију, да слепо верује свакој речи, или да на неуместном месту викне промуклим гласом: „живио!“ па да остане „усамљени јуноша“; неје он дошао, да га други виде, да је и он позван, па да се тиме после хвали, него је дошао, да чује и види, да упозна људе по души и поштењу, по речи и делу, па да се о многима увери да би

Много рекли, много хтели — Ал од чепа несумели! —

Ено устајег. — е! Севају му очи, тражи свога Катилину, да му и овом приликом скида маску; али Катилина беше позван и недође (кажу људи да је остарио већ јако) а „нешто“ од Цицерона дође и — рече штоје некад било, можда нешто и из своје „само исповести.“

Сад устане јадан млади свештеник у атили. Отворио је срце непокваренога дистриктског народа, па је из тог српског срца почео да чита еванђеље. И казао је своје а неки се ердиле. Наши атуатиак и наши „фетери“ нерадо су слушали тако србеко еванђеље, што није добило сигнатуру данашњих експеленција; не радо су слушали, да тај млади свештеник говори, како је у дистрикту Србин господар!.. На даље беседише млади свештеник како је мит и ниће отгов, што руши достојанство човечије, што трује племените осећаје у народу! А тим отровом се извриваше до сада слободан избор, слободних грађана у уставној држави! — Провлет био онај...! заори се са свеш-

била ни за Вуковића ни за Милутиновића, јер је да се сав свет србски зна, ко је и какав је Вуковић за Србе био, а за Милутиновића није зато била, што бирачи старопапачки мисле, да је Милутиновић само на то ишао, да постане посланик, не бил' се што пре дошло до каквог већег звања; стога једногласно повичу; „живио Суботић, бивши септемвир у Загребу, чије су врлине и пожртвовање нама врло добро познате. Тако сви су Срби били за Суботића, а ти су слави Срби Јован Грујић, натарош из Силбаша, његов рођак Данило Перишић, поп из Обровца, Славуј Протић, кнез из Товаришева, Васа Јетић натарош из Парага, заједно се својим тастом и парохом из истог места, а од свију речених, отликовао се за мађарску странку Грујић натарош из Силбаша, који се изразио: коза Суботића гласа треба га батинати; Протић кнез товаришки, отликовао се такође за Вуковића. Чудно нам је, да је и србски попа Данило Перишић за Вуковића гласао, да л' што га је Вуковић у 1848-9. био затворио!

Од бирача из других обштина, из Обровца, Товаришева, Парага, Силбаша, Дериње и т. д. није било осим њихових обштинских поглавара, који су такође гласали за Вуковића, а томе се није чудити, јер на којој су страни велики судци, на ту се страну и поглавари сеоски наслажују.

Може нам свет, који је одавде далеко, помислити, да у нашем срезу има мађарски села, зато кажем, да у читавом срезу ни једног право Мађара нема, изузимајући по неког чобана или може бити каквог бирташа, који ту станују само док им аренда и година службе не протече, иначе нам се срез састоји из Срба, Немаца и Славена, Срби су у већини.

Дакле у овом срезу представљају Мађаре само неколико лица, од Славена, Немаца и неколико од Срба. Натарош из немачке паланке нашао је у својој обштини: 1109 Мађара, али то није истина, коме је Паланка позната, тај зна, да у све три Паланке неће наћи ни 50 лица, која говоре мађарски, а камоли да има 1109 Мађара.

Нека Вуковић зна, да га Срби нису за посланика изабрали, него су га изабрали Немци, Словаци и неколико званичника, који с народом без народа управљају, које народ хлебом рани, по који народ, морално и материјално упропашћују.

Рума 19. августа. После беседе, о којој је „Застава“ извешће донела, завладао је у омладини одашњој дух радени, који напредоше. Омладина се саставила у певачку задругу, и држала је више састанака под председништвом дра Л. Станојевића. Ту се саградио устав, који ће се послати намесничком већу ради одобрења, а уједно се спремаше омладина, да једно село приреди. Омладина је позвала свеколико грађанство па и саму г. судцу, да подпомогну ово племенито предузеће, коме је цел: „да унапређује народну свест у сваком погледу, а нарочито у друштвеном животу.“ И грађанство се одазва-

теникових усана, а народ викну у глас: **Амин!**...

А зар мислите да се не граде опет бурад, да не ради опет банка? — Та народ ваља слободно да бира! тако да вичу они који су ради да наране и наоце, и сит народ не би ли се прејео, или опио, па да они по вољи својој рачун граде.

Не у празним фразама, шуо изветре, чим их изговорни, у језговитим ставовима што корена захватају, чемуо шта је то начело, у које нам ваља да се ејединимо. Али неће да слушају несташци, или боље, слушају несташци, али се сиграју са собом и светом — какво начело? Новци, новци!

Ено где шапута господар Н. своје комшији. Та све је то лепо и красно, али још је лепше кад човек има!

Ту се сећам на приповетку о бисеру и трицама у валову неких животиња!

Кад би повули пругу од демагога, што учине народ на челу, да са пругом, што би водила оном поштенем господару М... један кут од 48 гради изнесе, онда би прва пруга прешла преко главе, баш једне особе, за коју се каже, да је прва (на грчком језику).

А је ли тако и на српском?

За сад неје; а како је досад било неће скоро ни бити, па ма се удостојила (та особа) да „из нашег врта најлепши цвет узвбере“ и себи на груди придене, или ма да јој и из туђег врта најлепши цвет — високе руке придену. — Где има грехова, ту ваља и кајања, а наши свештеници срдачно примају оне грешнике, који се из срца кају!

Ако је по вољи господине, да се покајате, чека вас народ, јер се приближило — његово царство, па да вам прашта, а не да вас — проклиње...

А ти старачка главо, што твоме народу желиш, да има „окате“ вође, те да „сленац“, не води „сленац“, употреби још неколико тво-

листом, ал' г. судци Бр. Јовановић и К. Коћ (бивши питамац, текалија) набоше за добро да назад остану. Није пала, бурна су времена, па ми са нашим понашањем можемо довести, још две регemente војника у Срем, бар се тако изговарају. Но то би им и простало, што нас неће да подпомажу, ајд' људи су мирни, имају своје брине, није им ни до народа ни чега другог; а ми можемо, и без њи, ал' се нешто црње и горе зби 17. о. м. у вече када састанак у школи српској држамо. Баш је читао Јован Чаркачић, овдашњи трговац, свој саस्ताк, којим ће село отворити, баш набрајаше мане, које се угњеваше у нас што остависмо старе обичаје, сложено удруживање, и друштво слушаше најљубиво, да би могло доцније своје примедбе учинити; ал' нам дође неки гост, што ће мир да нам наруши, и шта мислите које то био, та тица злокобница? — Лицем г. судца К. Коћ. Ми мишљасмо, да ће и он да учествује у нашем раду, па се изпајуре зарадовасмо, ал' нам прође сва илузија кад речени господици направи званично лице и мало дркћућим гласом рече да „у име власти забрањује такве скупове, и моли друштво да се такви без речи развије.“ Бадава опомињасмо реченог јуристу, да је већ спрењена петиција ради одобрења и да друштво сада ништа друго не ради, но само спрема, за „село“, а и пре се спремаља беседа, официри дају „крендхене“, швабе уче певати свано вече, па се где где незабрањује; ништа непоможе, г. судца само говораше „нема речи“ и друштво се напоследку развије, урекавши да се сутра у вече састане, да томе алу лека нађе. Кад извиђосмо опасих једног четника, неки кажу, да их је и више било, то не јамчим. Евала г. Коћу! ал' знајте, да вам овим, јавно ударом жиг на чело, жиг неблагоприятности према Текалији, вашем добротвору, према целом народу српском, знајте, да нисте свршили са одговорности ваом! И то небајаше доста! Сутра позва г. Јовановић, судца, г. Ј. Чаркачића званично у суд, да одма са оним списом, што га је у „неком друштву“ декламовао, дође. И то није доста, већ се поговара, да ћеду у Загреб јавити, како су једно српско друштво растерали, да оведоче како бродо пазе на „Милетићевце“, да оведоче толико споминјану „лојалност“ њову, и ваља да тиме одклоне, да недођу две регemente у Срем; — ал' сте родољуби, ви дични синови народа српског! Синоћ је друштво у ириватној кући држало свој састанак и учиниће нужне кораке, да сачува своје достојанство. Што буде даље јавићу вам.

М. Вуковар 16. августа. За овај мах код нас политичких новости нема. Велики жупан одпутовао је пре неколико дана у Загреб, где ће сутра 17. (29.) августа велика конференција код барона Рауха бити, одакле ће Раух заједно са жупанима у Беч отићи, где ће коначни договор водити се и потом решење у погледу нових мера, које се попримати имају, донети. Колико сам се поуздао стране дознао, то конференсије тиче се по-

јих годишница на то, да прогледа народ, реци му да он већ у себи имаде вољу, што има очи као сунце што је, реци му да је тај вагов воља његова свест. На реци му оче, да се не да више, да га заваравашу грешници, који ће да погину пред лицем божињим, да му не опију тог божанственог вољу — отровне емее „ширитуске“ и „ракјиске.“

Кад први пут на амвон изиђеш оче, а ти се сећај на твоје дане, што ти још остају, да их живијеш, па сећајући се на те дане спомена ради буди у твоје народу свест, што су је грешници опили; те да народ има вољу, који га неће водити по мраку, него који ће му осветлити путе, као сунце што светли — трпшноме свету!...

Вага! Шта је то вага?

Је ли то она црна билега, што ју ударају у срце невиног народа по неки назови синови његови — кад им се гоји трбу, а кад се они бубоче, све дуван пушећи и наву пијући? — Је ли то она билега, што је на проклетом челу Вука Бранковића, или је она билега, што ју је ударио Вук поштенем Милошу? — Је ли таке билега вага, што их прати ваља? Господин не мисли те ваге. Код господина је истина — вага.

Кад се у меканом, надувеном свету ненађе човек, који је мушко, па кад устане, ко те каже, да у том трулом свету човека нема, онда је то по господину вага, онда је та истина — вага!...

Јесте, нема у дистрикту човека, који би био за поглавицу дистриктском народу, али ва онаку поглавицу, која ће бити, српски, поштени, радени, одважни потомак Душанов!

То је истина, што ју доказује од чести данашње стање нашег дистриктског народа?

Дакле, господине, неје та истина вага, што ју конференција ваља да пере, него је то само жалостни уде, од кога ће излечити народ његови синови, који су за то позвани.

главито сазива земаљског сабора. С тим у свези стоји питање муниципалних рестаурација, а у последњем реду пензионирање, одлучи и приментај како муниципалних тако и грађевинских чиновника код судбених столова. На ове последње тера се од стране садашње наше земаљске владе и њених свуда по земљи растурихен агента, формална хајка; јер су људи већом страном у својим политичким начелима непоколебиви, који под свима дојакошним незгодним околностима верно уз народну заставу стајаће и недадоше се никаквим страпшалама и обманам у непријатељско коло завести. Истине има и међу њима и кукавица који би и Омер пашу слушали кад би случајно овамо дошао; по срећој ти магнатици, од којих је један и овде на престолу, њиховим мишљењем дотас су и то дотерали да их и једна и друга страна праведно презире, те једва чека, да их се опрости; јер ти људи нису дојако ни тамо народној ствари служили, где су без завора служити могли и на које их су упућивале и саме институције ове земље. Даклем таквих пријатеља нека нас барун Раух једанпут ослободи, на чему ћемо му особито обавезани и благодарни бити. Исто тако стоји и са нашим Пресветлим, јер за цело време његовог „доброжелателног рада на пољу народном у Срему“ невидјесмо никаква блаженства; шта више морамо по души исповедити, да нам је штете у обзир моралном много починио, која се неће коћи лако и брзо исправити. Путовање и он без наших суза.

□ У Задру 16. авг. Баш бејаш у намери да вам јавим шта немачке пишу о „завери противу кнеза Николе“, кад ето весела гласа са Цетиња, да је лажно све што се о тој завери прича.

На глас о завери г. Сундечић честитао је кнезу, што га је Бог од убилачке руке сачувао; па то је дошао одговор са Цетиња: „Зафаливам на честитки, премда је перазумиљем од Бранковића је наша земља давно очишћена. По свој Црној гори мар и ред влада...“ Тај телеграм имадох у рукама овај час, и тако се може умирити свака чиета србска душа, која би заиста до очајања морала доћи, на оне гласове о завери. Извор тим гласовима непознат ми је, али ми је познато, да је само по дипломатским круговима циркулисао тајно. Шта би то значило друго, него да се о томе ради, и да су замке зацете? Али нека се сплеткаши задовоље са својим лажима, а ми ћемо са истином; нека они нама јаму копају, па ће се сами у њу сурвати. Колико се кнез Никола боји странске сплетака, и колико је уверен о народној оданости, видели смо кад су му у Котору, у повратку из Париза, пријатељи предали онај пасквили проглас; који је против њега у свет пуштен; преварићу ти пасквили, кнез оде у своју аемљу, премда се тамо оселила немилу зарава азијатска, и ма да га сенат и митрополит заклињаху и преклињаху да неиде тамо, где тако опасна болест влада. Нека се зна још, да је кнез морао у Бочи паћи коње, да поје горе,

Ја неразумем овде оне, који му се свилом за поглавицу намећу!...

Па ако је та истина вага, онда нека ју перу они, који за се дрите, да су позвани, а не народ... Та он неје крив, што та истина ваља интелегенцији дистриктеку!...

Изволите, господине, пут је отворен, дело нека вас пере, ако ете случајно и ви оном истином увређени, можда окањани; та ви ваља да знате, какви су потомци Душанови, — о ми идемо да вас видимо!...

Младо је, па му зато и задркташе руке — слабо је, па му зато дрхташе папир у рукама. Беше на том папиру, данашње чудовиште наше браћи Мађарима: Панславизам; беше незадовољство аустријског словенства; дуализам; беше о „ефемерним“ догађајима, које чика Мија у конференцији неумеде да разуме; беше и „латински“, што не разуме ни господин П...и, а камо ли браца Ставо.

Али крај свега тога било би у полетармету доста надежде, само кад неби задануто било неком песмом о „разуверењу.“

И чуемо речи, и саслушасмо збор, а „дистриктски син“ слатко заврши саветовање ле по м речи, задрмаше срца наша, и народ весело, што му је „син“ задовољан, развије се кући, а мени падне на ум, да је 10. о. м. у Башахиду избор посланика! Дај Боже сретан био!

Кад сам изишао из конференције, а ја бацим поглед на нашу варошку кућу, тамо стоји: „Attendite!“

То се не тиче само књижевне општине, него читавог дистрикта; а кад су наши дедови 1809. год. ту реч тамо написали, ваља да нису хтели, да ју ми данас заборавимо!...

Дистрикћани! Та се реч зове српски: **Пазит!** Миленко Ср...дић.

јер му нехтедоше са Цетиња послати. Који човек има таку љубав и тако уверсе код народа, тај је кадар много учинити; и хоће, акобогда, јучачки србски син скоро одговорити жељи целог Србства! Последње сплетке су заиста најјаснији доказ, да се свог народа будићност има тражити у истом народу.

И ми ћемо тврдо веровати нашем чести-томе кнезу, кад ухвићено вели:

„Онамо, онамо!... да виђу Призрен:

„Та то је моје — дома ћу доћ;

„Старина мила тамо ме зове:

„Ту морам једноч оружан поћ.“

Коме Србину да небуде драг живог кнеза, који се таквом мисли одушевљава? Он је наша прва нада! —

Београдски министри омет потврдише оно што су? Растераше омладину, и тим зар мисле угушити и њезину идеју? Ми са ухвићењем поздрављамо омладинску екуштинку у кнежевину, што у пркос толиким противностима, којејој бежу на путу, заступи муштански обшту ствар. То нас је много обрадовало. Живила омладина србска!

ШВАЈЦАРСКА. Швајцарски лист, „Республиканец“, јавља, да је изишла нека књижица о међународном сабору за мир и саопштава из те књижице следеће:

„Нико неспориче, да је цел савеза за мир врло човечанска, али напротив са многих страна чују се примедбе, спровођене махањем главе и слегњем рамена: намера је савеза доиста добра и племенита, али о успеху њеном неможемо наде имати; — други веле: да је предлог пријатеља мира изишао из ветрењасте главе, која неразумно постојеће одношаје. Неки још неповољније схваћају то, и у томе виде опасност за Швајцарску, што ће у Женеву тај скуп да се држи. Ми само на то можемо одговорити, да ниједни немају основа, што тако мисле; јер основање обштег савеза за мир европски, не само да је племенито, него је још и извршно и велике плодове донече и особито је за Швајцарску то благословено предузеће; јер одржање мира има највећа утицаја и на душевно и на материјално стање човештва.

И наши стари сањаху о неком добу, у коме сви људи у срдачном обхођају једно с другим живише у подпуном миру незнајући ништа о рату, ни о убојном оружју; у коме све руке учествоваше у благословеном раду; у коме рат ирарозити домове, нити онусту поља. С правом назваше они то митско доба „златним добом.“ И где је вечити мир, ту никад сиротиња, беда и нужда човека несалази; ту рад доноси благослов, благостање, богатство и срећу. И не само у почетку људског живота на земљи, него и на крају људског развоја мора наступити општи мир, све народности живеће као једна породица у вечитом миру. То вечито царство мира будуће, сад већ живи у грудима многих људи, скоро ће ући у срца сваког појединог човека.

Што стари наши сањаше, то су данас научно доказали народни економисти. Они су нам врло јасно показали, колико данас количина рада и интелегенције и материјалног имања, вечито оружјање и спремање за рат спречити може, а колико знојем и радом произведене вредности сам рат сасвим истребити и уништити може.

На рад, нову велику силу, којом располажу наука и капитал, и на страни којој стоје стручно изражени људи, који теже за непрестаним развојем људске снаге, морају данас рачунати људи рата жељни. Највељнији рата, а уједно и најнаметљивији монарх нашег доба Наполеон III, више пута показао је, да он значајне оне велике силе поштовати уме, и лаба се свакога, па и најоудија средства, да је за се добије, те је за то и у својој беседи рекао: да је царство мир Од то доба, наравно изишло је на видело, да је његова велика реч само велика лаж бала.

„Буди, који душевно раде и индустријске и трговачке стваре производе, одавна су већ упознали: да су досада само углавном фразама варани били, и зато одлучише к себи долазити, и хоћеју лажном миру, који само донесе потоке крви и беду, да на супрот ставе савезу за мир.

„Да рад, мирна велика сила, доиста велико значење има, која јој и француски цар придаје, и да је само она у стању велики утицај на догађаје једне државе имати и под савим насилничким војничким деспотизмом: то је у последње доба најјасније доказано.

„Свемогући цар, Наполеон, улашан јаким војничком снагом, коју Пруска у последње доба разви, хтеде ратну снагу са неколико стотина хиљада да увећа. Тим би се радничка снага знатно умањила, порез јако умножио, а благостању Француске тешке ране задале. Научњаци, трговци и радници узнемирише се, земљи представисе зла следства тако грдног огуљења снаге душевне, за рад војничких цели, и набоше у народу снажну подпору тако, да и покорна већина француске камере на то обаарети се мораше, и воља цареву одупре се. У овој прилици показало се, да глас народа и сам свемогући самовластник уважити мораше.

„И кад би се сви елементи у Француској одупрли и самом рату, као што се подигао против увећавања војске, зар неби тако исто успели? Кад се ту одговори са да, није ли онда ту и доказ, да идеја, коју савез за мир остави, није утопција ни производ лажномисленичких, већ доиста извршна, практична и успешна?

„За рат треба кнежевина увек људи и новаца. И у самој абсолютној Француској за увећање војске нужно је одобрење народног заступништва, и неодобри ли оно да се војска увећа, онда и самом Наполеону III није доиста могуће мир светски пореметити. Па и кад се са многобројном војском располагати може, омет кад цара нема, као што је то код свију круновина скоро, рат се водити неможе.

„И као што се и новаца и људи за рат од народа захтевати мора, а у свима великим војничким државама постоје народна заступништва, која ако не одобре, неможе се ни новац ни људи за рат добити, и зато што је велика маса народа свуда при том интесресована, да се узалудно нетрпиво њена крв и новац, и зато, што у овом одношају и за-

